

"речевой жанр" в практике терминологической лексикографии / А.П. Сковородников // Риторика↔Лингвистика. Вып.5: сб. статей.– Смоленск: СГПУ, 2004. – С. 5-11 2. *Сухих С.А., Зеленская В.В.* Прагмалингвистическое моделирование коммуникативного процесса. – Краснодар: Кубанск. гос. ун-т, 1998. – 159 с. 3. *Brown P.,S.Levinson* Politeness: Some Universals in Language Use. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p. 4. *Büchle K.* Probleme sprachlicher Höflichkeit in der Briefkommunikation (deutsch-spanisch) / K.Büchle // H.Lüger Höflichkeitsstile. – Frankfurt: Lang, 2001. – 248s. 5. *Dern C.* Autorenerkennung. – Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2009. – 225s. 6. *Goffman E.* Interaktionsrituale. – Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 1986. – 291p. 7. *Haferland H., Paul I.* Eine Theorie der Höflichkeit / H.Haferland, I.Paul // Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie 52. – Oldenburg: Red, 1996. – p.7–69 8. *Leech G.N.* Principles of pragmatics. – London: Longman, 1983. – 250p. 9. *Lüger H.H.* Höflichkeit und Höflichkeitsstile / H.H.Lüger // Höflichkeitsstile. – Frankfurt: lang, 2001. – s.3–23. 10. *Werlen I.* Vermeidungsritual und Höflichkeit / I.Werlen // Deutsche Sprache 11. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 1983. – s.193-218.

Семілетко В.І., к.пед.н., зав. каф., доц.,
Білоцерківський національний аграрний університет

ИНТЕРНЕТ-ТЕРМИНЫ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ. ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядаються труднощі адекватного перекладу Інтернет термінів українською мовою, які часто виникають через їх імпліцитне значення як концепту американської культури.

Ключові слова: *Інтернет термін, феномен культури, адекватний переклад.*

В статтє рассматриваются трудности адекватного перевода Интернет терминов на украинский язык, зачастую возникают благодаря их имплицитному значению как концепта американской культуры.

Ключевые слова: *Интернет термин, феномен культуры, адекватный перевод.*

Existing problems of adequate translation of Internet terms into Ukrainian language quite often emerge due to their implicit meaning as an American culture concept.

Key words: *Internet term, concept of culture, adequate translation.*

За останні два десятиліття в українську культуру привнесені нові концепти (концепт ми розуміємо як елемент представлення знань) Інтернету як: браузер, сайт, вебінар, веб технологія, гофер, зручна для користувача система, суспільство кіберпростору, твітер, флешмоб, віртуальна реальність (browser, site, webinar, Web technology, gopher, user-friendly system, cyberspace community, twitter, flash-mob, virtual reality). При цьому російська мова як посередник у мовному ланцюгу запозичень комп'ютерної термінології уже не відіграє тієї помітної ролі, до якої звикло не одне покоління перекладачів.

Вивчення цих концептів нашоухує на думку про американські зразки культури поведінки, вірування, цінності й символи, які, на нашу думку, мають суттєвий вплив на відповідні цінності в середовищі української молоді. Аналіз якісних показників українського перекладу вище зазначених культурних концептів вказує на наявність суттєвих і складних лінгвістичних лакун, які потребують заповнення. Перекладачі постійно стикаються з проблемою осмислення імпліцитних аспектів культури тексту оригіналу і їх адекватного перекладу. Вважається, що ці проблеми впливають із культурної і лінгвістичної дистанції між мовами. На думку С. Влахова та С. Флоріна, основними труднощами під час елімінації лакун є відсутність лексичного вираження концепту в мові перекладу, і відсутність референта у свідомості її носіїв, зокрема у випадку з реаліями. При цьому виникає необхідність адекватної передачі як семантики, так і конотації лексичної одиниці, зважаючи і на брак у реципієнтів фонових культурних знань [Влахов, Флорин 1980].

Комп'ютерний пристрій миша (mouse) в американському суспільстві має позитивне імпліцитне значення, утворене під впливом мультфільмів Уолта Діснея. На час його поширення в Україні миша сприймалась як шкідник і у багатьох помешканнях використовувались пастки для мишей. Можливо, дослівний переклад цього терміну на той час був недоречним і кращим відповідником міг бути семантичний еквівалент терміна – механічний курсор (курсор-маніпулятор). Певний час термін механічний курсор зустрічався у технічних текстах, присвячених комп'ютерним технологіям. Проте за два десятиліття термін миша натуралізувався, не ставши лексикалізованим концептом.

Термін "баг" (bug – жук) – помилка програми, яка призводить до її неправильної роботи чи аварійного завершення, маючи українського семантичного відповідника – муха (звичайно у понятті шукати огріхи), використовується як "баг" паралельно з семантичним

перекладом – помилка програми. Ловити баги – означає знаходити і виправляти помилки у програмі.

Інтернет-терміни як концепти культури можуть мати різні форми – від лексико-синтаксичного змісту до ідеології і способу життя суспільства. Наприклад терміни Інтернет та Веб в українській мові не є лексикалізовані концепти і тому становлять трудність для здійснення адекватного перекладу. Вони не мають відповідників в українській мові і часто вживаються як синоніми: інтернет-сторінка, веб-сторінка. Подібна ситуація стосується і більшості романських мов. Проте терміни Інтернет та Веб не є синонімічними, тому що Інтернет означає величезну сітку (мережу) телекомунікаційних ліній, а Веб – мільярди сторінок, створених спеціальним протоколом, який дозволяє швидкісний доступ до них через Інтернет. Факт використання термінів у якості синонімів свідчить про культурну дистанцію і труднощі у пошуку чи створенні українських відповідників. Таким чином, вони є кальками-неологізмами, не зважаючи на застереження Пітера Ньюмарка про те, що перекладач технічного тексту не має права створювати неологізми [Newmark 1998].

У нашій мовній культурі, у порівнянні з американською, символи не мають такого значення, де спортивні змагання, свята, фестивалі і події університетів пов'язані з різноманітними культурними символами, які метафорично передають їх значення.

Інтернет-терміни навіть у рамках дуже короткого за мовними мірками періоду необхідно розглядати виключно у діахронічному аспекті, тому що значення старих лексичних одиниць у цій галузі часто змінюються і доповнюються на кожному етапі розвитку комп'ютерної техніки. Прикладом динамічності змін у самому середовищі інтернет термінології може бути термін "гофер", який активно використовувався лише близько 15 років.

Терміном "гофер" (gopher – ховрах) названо Інтернет програму, завдяки якій користувачі вперше отримали можливість легко переміщуватися з одного Інтернет сервера на інший і яка була створена в університеті штату Міннесота як пам'ять про ховраха, що є університетським символом. Назва далека від сутності програми – системи організації та розміщення Веб файлів на Інтернет серверах. Уся інформація в програмі "гофер" була представлена в текстовому вигляді. Пік її популярності прийшовся на межу 1980–1990 років. Тепер ця програма повністю витіснена поширеними пошуковими системами всесвітньої мережі [<http://webweevers.com/blog/>].

Інтернет термінологія, як складова частина комп'ютерної термінології, має усі її характерні особливості: "метафоричність, образність тому, що сфера комп'ютерних технологій для її створювачів і користувачів являє собою розумне створіння, що має пам'ять, мову, воно може заразитися вірусом" [Синдега 2009].

Поширений Інтернет термін "*user friendly*" – зручний для користувача, простий, напр.: зручна для користувача онлайн допомога (консультація), зручний для користувача інтерфейс, зручна для користувача графіка, є важливим концептом освітньої та споживчої культури США, і як кліше американського способу життя.

Концепт інтерактивності представлений рядом відомих термінів: онлайн, блог, твітер, флейм, флешмоб, іконка, смайлик, спам, вебінар, тощо.

Термін "блог" (blog), (введений в обіг у 1999 році) скорочення від Weblog – персональний онлайн щоденник доступний кожному через Інтернет, став основою утворення інших похідних термінів типу: блогер (blogger) – той що веде щоденник, чи коментує написане іншим(и), блог пости (blog posts) – регулярні доповнення онлайн щоденника, відео-блог, фото-блог. Існує думка, що "блог" є важливим і перспективним засобом комунікації, швидким і доступним способом віртуальних публікацій текстів та думок і обміну інформацією. Вірний, на нашу думку, переклад терміну "блог" як віртуальний щоденник, а "блогер" – журналіст заповнює відому лакуну, проте викликає сумнів щодо його утвердження в україномовній інтернет термінології, тому що термін "блог" вже набув ознак усталеності.

Інтернет-термін "твітер" (twitter) – перелицьований варіант слова tweet (пташиний щибіт), послуга коротких повідомлень (до 140 символів) у реальному часі, як концепт культури спілкування сприймається молодими людьми абсолютно однаково в усьому світі безвідносно оригінальної семантики слова [<http://en.wikipedia.org/wiki/Twitter>].

Популярний нині термін "флешмоб" (від англійського flash-mob – "миттєвий натовп" чи "раптове стовпотворіння") – неочікувана для оточуючих, проте заздалегідь спланована короткочасна масова акція, ініційована і здійснювана, як правило, мережевими користувачами, при умові запропонованого адекватного перекладу міг би стати прикладом заповнення іще однієї лакуни [<http://www.merriam-webster.com/dictionary/blog>].

Термін "флейм" (flame – полум'я) – словесна війна чи довгі безрезультатні суперечки в інтернет-форумах, чатах, блогах. Являє

собою обмін малоінформативними повідомленнями (нерідко образливого характеру), які часто не мають ніякого відношення до предмету дискусії [<http://www.merriam-webster.com/dictionary/blog>].

Сучасний поширений термін "вебінар" утворено у результаті поєднання слів веб та семінар (webinar – інтерактивний семінар у мережі), за умов фіксації у словниках та практичного застосування, може мати семантичний переклад - мережевий семінар.

Подані у нашій статті пояснення термінів надають необхідну основу для знаходження семантичних еквівалентів для їх перекладу, яким, на нашу думку, слід віддавати перевагу. У порівнянні з транслітерацією чи транскрипцією цей прийом перекладу дозволяє досягти розуміння перекладеного терміну будь-яким носієм мови.

Інтерактивність в мережі Інтернет на практиці не обмежується лише вербальною комунікацією. Широко використовуються й невербалізовані знаки і таким чином поєднуються дві головні функції мови: фатична й естетична. Естетична функція передбачає вплив на емоції і почуття користувача і реалізується через невербалізовані знаки: іконки, емотіконки і смайлики. Варто зазначити, що з лексичної точки зору емотіконки є гіперонімами смайликів завдяки широкому денотативним значенням: жартування, підмигування, надодання, сум, образа, тощо. Смайлики першими почали використовуватись в Інтернеті на позначення позитивних думок і почуттів, і за порівняно невеликий час пройшли процес лінгвістичного розвитку у напрямку розширення семантики. Результатом цього процесу стала поява емотіконок з новими конотативними значеннями, які символізують технологію, пори року, школу, розваги, і т.д. Користувачі Інтернету розміщують їх в електронних листах, тематичних Інтернет форумах. Якщо ми погодимось що Інтернет термін ікона "*icon*" має відповідник в українській мові – піктограма, то емотіконка може перекладатись як піктограма з семантичним маркером – Інтернет. У той же час українська культура комунікації не містить широкого застосування невербалізованих знаків.

Термін "спам" (spam) означає незамовлені і небажані повідомлення, що надходять електронною поштою. Як правило, розсилка здійснюється одночасно за багатьма адресами з метою реклами товарів та послуг. Одночасно з основним терміном в україномовній Інтернет-термінології натуралізуються і його похідні: спамер – людина, що розсилає спам, спамити – розсилати спам [<http://webweevers.com/blog/>].

Термін "онлайн" (on-line – на лінії) – стан абонента "в мережі", чи спілкування "у реальному часі", має усі ознаки повної натуралізації [<http://webweevers.com/blog/>].

Термін "кіберпростір" (cyberspace) є синонімом поняття: Інтернет, віртуальне середовище, цифрове середовище. Термін уперше був використаний Вільямом Гібсоном (William Gibson) у романі "Neuromancer", який розповідає про мережеву організацію штучного інтелекту [<http://www.merriam-webster.com/dictionary/blog>].

Відомий концепт спрощення, як елемент образу американського способу життя, виражений також використанням абревіатур у якості Інтернет термінів: www – World Wide Web (чи просто Web), АйТі (IT) фахівець, ЕйчДі (HD) – жорсткий диск, СіДі диск (CD), ЮеСБі (USB), Ай Пі адреса (IP address). Ці абревіатури у практиці вживання мають паралельні форми запису – латиницею і кирилицею, що свідчить про неупорядкованість термінології.

Висновки. Очевидно, що тенденція наявності труднощів перекладу Інтернет-термінів українською мовою зберігатиметься і надалі з огляду на те, що динамічний розвиток Інтернет-технологій у США має традицію використання назв як концептів культури, при цьому можлива паралельна тенденція зменшення труднощів перекладу Інтернет-термінів українською мовою завдяки процесу глобалізації у галузях освіти і технологій, що у свою чергу нівелюватиме культурну і лінгвістичну дистанцію між мовами.

З метою збереження специфічного (імпліцитного) культурного змісту Інтернет-термінів перекладач повинен застосувати при перекладі прийом смислового розвитку шляхом одомашнення, адаптування чи навіть модернізації культурного середовища мови перекладу.

Тривалість і розширення вжитку смайликів та іконок в Інтернеті має тенденцію до утворення підгрунтя для стандартизованої Інтернет семіотики.

Одним із шляхів вирішення проблеми заповнення лакун україномовної інтернет термінології може бути швидка реакція (адекватний переклад) перекладачів на появу терміну і поширення його україномовного варіанту на основі запропонованого В.Д. Табанаковою адекватного і стандартизованого алгоритму перекладу комп'ютерних термінів, тобто відповідну "модель перекладу" за Ю. Найда [Табанаківа 2003].

1. Вейзе А.А., Киреев Н.Б., Мирончиков И.К. Перевод технической литературы с английского на русский: учеб. пособ. – Минск, 1997. – 112 с.
2. Влахов С. И., Флорин С. Непереводимое в переводе . – М.:

Международные отношения, 1980. – 343 с. 3. *Карабан В.І. Мейс Дж.*. Переклад з української мови на англійську мову : навч. посіб.-довід. для студ. вищ. закл. освіти.– Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с. 4. *Комиссаров В.Н.* Теория перевода.(лингвистические аспекты) : учеб. Для ин-тов и фак. иностр. яз.– М. : Высшая школа, 1990. –253 с. 5. *Пороховник Л.Н.* Сложности с отраслевой терминологией //Теорія і практика перекладу. – 1992. –Вип. 18. – С. 65–73. 6. *Пронина Р.Ф.* Пособие по переводу английской научно-технической литературы : учебник. – М. : Высшая школа, 1989. – 156 с. 7. *Синдега Р.С.* Особливості перекладу англomовної терміносистеми галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій // Нова філологія : збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 34. – С. 307–310. 8. *Табанакoва В.Д.* Прoлегомени к денотативной модели перевода компьютерных терминов // Иноземні мови в навчальних закладах. – 2003. –№ 1. – С. 45–50. 9. *Bassnett, Susan.* Translation Studies, London, Routledge, 1999. 10. *Newmark, Peter.* A Textbook of Translation, New York, Prentice Hall, 1998. 11. *Nida, E.,* "Principles of Correspondence," The Translation Studies Reader, London, Routledge, 1964. 12. *Toury, G.,* "The Nature and Role of Norms in Translation," The Translation Studies Reader London, Routledge, 1978. 13. <http://webweevers.com/blog/> 14. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/blog> 15. <http://en.wikipedia.org/wiki/Twitter>

Сивокoзoвa Вікторія, асп.,
Український мовно-інформаційний
фонд НАН України

ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЛУМАЧНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

У статті проаналізовано погляди лінгвістів на питання періодизації українського словникarства, а також виділено основні періоди, характерні для української тлумачної лексикографії.

Ключові слова: лексикографія, періодизація, реєстр словника, тлумачний словник.

В статье проанализировано взгляды лингвистов на вопрос периодизации украинской лексикографии, а также выделено основные отличительные периоды украинской толковой лексикографии.

Ключевые слова: лексикография, периодизация, реестр словаря, толковый словарь.